TẠP CHÍ NGHIÊN CỨU
PHẬT HỌC
CƠ QUAN NGÔN LUẬN CỦA TRUNG ƯƠNG GIÁO HỘI PHẬT GIÁO VIỆT NAM
ISSN: 2734-9195

“Sớm nở chóng tàn” - hiện tượng và bài học từ triết lý nhà Phật

ISSN: 2734-9195 10:10 20/04/2025

Thời đại số mở ra một kỷ nguyên đầy cơ hội. Công nghệ giúp giới trẻ dễ dàng tiếp cận tri thức, xây dựng thương hiệu cá nhân, thậm chí có thể trở thành triệu phú chỉ sau một vài năm - thậm chí vài tháng - khởi nghiệp. TikTok, YouTube, sàn thương mại điện tử... đã tạo ra không ít “hiện tượng” được tung hô là hình mẫu thành công thời đại mới.

Trong xã hội hiện đại, có bạn trẻ khởi nghiệp, sớm thành danh rồi cũng sớm biến mất. Những dự án “startup triệu đô” không ít đã tan rã trong lặng lẽ. Những người từng được ca ngợi như biểu tượng sáng tạo, nay vật vờ trong mỏi mệt, lạc hướng. Một hiện tượng đang ngày càng phổ biến: Sớm nở - chóng tàn.

Phải chăng đây là số phận? Là quy luật khắc nghiệt của thương trường? Hay là biểu hiện của một nghiệp lực sâu xa, một sự sai lệch từ gốc rễ - nơi tư tưởng và nhận thức khởi phát?

Bài viết luận giải hiện tượng ấy dưới ánh sáng của triết lý nhà Phật, như một lời nhắc tỉnh thức cho giới trẻ đang khởi nghiệp hôm nay.

“Sớm nở chóng tàn” - biểu hiện của nghiệp quả thiếu chiều sâu

Nhà Phật dạy: “Pháp hữu vi - như mộng huyễn bào ảnh” - tất cả các pháp có sinh đều vô thường, có sinh ắt có diệt. Thành công cũng vậy, nếu được tạo ra bằng những nhân duyên nhất thời, phi chính pháp, thì sự tan rã là tất yếu.

Nhiều bạn trẻ khởi nghiệp không trên nền tảng năng lực thực sự hay sự thấu hiểu thị trường, mà chỉ dựa vào: Sự lan tỏa của mạng xã hội; Trào lưu đầu tư nóng; Những mẹo mánh PR hoặc “chơi chiêu”...

Đây là nghiệp sinh từ vọng tưởng, chứ không phải từ chính tư duy, chính nghiệp, chính mạng như trong Bát chính đạo. “Gieo nhân không vững - quả sẽ không lành. Được quả sớm mà nhân không đủ, thì chẳng khác nào hái trái khi cây chưa bén rễ.”

Nguyên nhân gốc: Ngã mạn và si ám

Phật giáo phân tích rất rõ các yếu tố dẫn đến khổ đau và thất bại của con người. Trong đó có hai nguyên nhân nổi bật giải thích cho hiện tượng "sớm nở chóng tàn":

Mạn - Ngã mạn: Người trẻ khi sớm có chút thành tựu thường rơi vào trạng thái tự cao, cho rằng mình đặc biệt, giỏi giang hơn người, không lắng nghe góp ý, không học hỏi thêm. Đức Phật dạy:

"Ngã mạn che lấp tuệ trí. Người biết ít mà tưởng đã biết nhiều, thì khác nào kẻ mù tưởng mình sáng mắt."

Chính sự tự mãn này khiến người trẻ không xây tiếp gốc rễ mà mải mê tô vẽ phần ngọn.

Si - Vô minh: Si mê trong thời nay không phải là ngu dốt, mà là ảo tưởng, chạy theo cái giả tạm, không thấy rõ bản chất vô thường - vô ngã - duyên sinh của cuộc đời.

Nhiều bạn trẻ nghĩ rằng: "Miễn có tiền, có fame là thành công." Nhưng khi hết thời, khi thị trường thay đổi, thì chính những thứ đó lại trở thành gánh nặng - kéo họ chìm vào stress, trầm cảm, hoang mang.

Hoàn quang chớp nhoáng - Bóng tối theo sau.

Phật dạy: "Không có gì tồn tại nếu không có nền móng"

Trong Kinh Tăng Chi Bộ, Đức Phật có dạy một hình ảnh rất sâu sắc: “Như người xây nhà mà không có móng, dù đẹp đến mấy cũng sớm sụp đổ. Người sống mà không có căn bản đạo đức - thì thành công cũng chẳng trụ lâu.”

Áp dụng vào đời sống kinh doanh, điều này nghĩa là: Không có tri thức nền tảng → dễ bị lừa hoặc ra quyết định sai lầm; Không có đạo đức → dễ tổn thương người khác, tạo nghiệp xấu; Không có chính niệm → dễ lạc đường, mất phương hướng khi biến cố đến.

Nhiều startup “thành công thần tốc” nhưng không xây dựng được hệ giá trị cốt lõi, không bồi đắp con người và cộng đồng - nên dễ bị cuốn vào vòng xoáy “phình to rồi vỡ”.

Bốn sự thật cho người trẻ khởi nghiệp cần biết

Dưới ánh sáng Tứ diệu đế, người trẻ khi bước vào hành trình kinh doanh nên nhận ra bốn sự thật sau:

Sự thật	***Ứng dụng trong khởi ngh***
Khổ - Cuộc sống đầy khó khăn	Khởi nghiệp là hành trình gian nan, không “sướng” mà tránh “khổ”.
Tập - Khổ do tham - sân - si	Nhiều thất bại đến từ cái “tôi” quá lớn và đáy.
Diệt - Diệt khổ bằng buông chấp	Thành công thật sự là buông dính mắc, ch mãi hình ảnh, tiền bạc.
Đạo - Có con đường dẫn đến an lạc	Bát chính đạo là lộ trình rõ ràng cho một - có trí.

Bài học từ “Thành công trong chính pháp”

Triết lý Phật giáo không phủ nhận việc kiếm sống, làm giàu - mà đề cao con đường làm giàu chính đáng, không tạo nghiệp xấu. Thành công không cần đến từ tranh đoạt - mà có thể đến từ phụng sự.

Một người trẻ khởi nghiệp thành công bền vững cần: Chính kiến: Hiểu rõ mục đích, giá trị của mình là gì; Chính mạng: Kiếm tiền bằng nghề lương thiện; Chính ngữ: Không gian dối trong truyền thông, quảng bá; Chính tinh tấn: Siêng năng có định hướng, không mù quáng chạy theo trend.

Không thiếu những người trẻ âm thầm, kiên nhẫn, làm việc trong đạo đức - sau 5-10 năm mới thành công - nhưng đó là sự thành công vững bền, không chóng tàn.

Hành thiền trong hành doanh

Hòa thượng Thích Thanh Từ từng dạy:

“Không cần ở rừng núi, chỉ cần trong tâm không loạn - đã là hành thiền.”

Người trẻ khởi nghiệp có thể thực hành thiền bằng cách: Mỗi sáng dành 15 phút chính niệm hơi thở - giúp tâm sáng suốt; Khi ra quyết định quan trọng, không vội vàng - mà soi chiếu bằng trí tuệ và lòng từ; Giữ tâm buông - dù thắng hay bại.

Một doanh nhân trẻ biết hành thiền là người: Không vội vàng, nhưng cũng không trì trệ; Không nản chí, nhưng cũng không tự phụ; Biết dừng lại đúng lúc - để không “chết vì lao nhanh quá”.

Đứng là hoa trước gió - Hãy là cây vững gốc

Hiện tượng “sớm nở chóng tàn” trong giới trẻ khởi nghiệp không chỉ là một vấn đề cá nhân - mà là dấu hiệu của một nền văn hóa chạy theo kết quả, bỏ quên quá trình. Phật giáo dạy ta đi chậm mà chắc, từng bước gieo nhân lành - quả sẽ tự đến.

“Đừng vội mừng khi thành công sớm - vì có thể đó là quả của nhân chưa đủ chín. Hãy vững tâm tạo nghiệp thiện, dù chậm - nhưng sẽ bền lâu và không tổn hại ai.”

Bài học từ nhà Phật không phải là triết lý trừu tượng - mà là kim chỉ nam cho mọi người trẻ trên hành trình lập nghiệp, giữ nghiệp và chuyển nghiệp.

Tác giả: **Nguyễn Huy Du**

***

Tài liệu tham khảo:

1. *Kinh Tăng Chi Bộ - Chương ba pháp*
2. *Kinh Trung Bộ - Kinh Tiểu nghiệp phân biệt*
3. *Hòa thượng Thích Thanh Từ - Cửa vào đạo, Người cư sĩ tu thiền*
4. *Thích Nhật Từ - Đạo Phật và Doanh nghiệp*
5. *Bhikkhu Bodhi - The Noble Eightfold Path: The Way to the End of Suffering*